Instagram: stela_knjige
Facebook: stela
www.stelaknjige.rs

NASLOV ORIGINALA
Jessica Bruder
Nomadland: *Surviving America in the Twenty-First Century*

Copyright © 2017 by Jessica Bruder.
By arrangement with the author. All rights reserved.
Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2021

ZA IZDAVAČA
Marko Sabovljević

UREDNIK
Marina Sabovljević

LEKTURA I KOREKTURA
Lidija Cenić

DIZAJN KORICE
Sara Vranić

SLOG I PRELOM
Studio Znak

ŠTAMPA
Alpha print, Zemun

TIRAŽ
1.000

IZDAVAČ
Publik praktikum, imprint Stela
Dobrovoljačka 10/I, Zemun
office@publikpraktikum.rs
011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA
2021

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

Zemlja nomada

Preživeti Ameriku u 21. veku

Džesika Bruder

Prevela sa engleskog
Vesna Stojković

Stela

POHVALE ZA *ZEMLJU NOMADA*

„Ovo je važna knjiga... Smireno izložena hronika o propasti. Ali ispričana kroz priču za pričom, to je takođe uzbudljiva zbirka priča o neodoljivim ljudima – dovitljivim, hrabrim ljudima koji zaslužuju poštovanje i pristojan život."

– Luiz Erdrič, autorka knjiga *Budući dom živog boga* i *Okrugla kuća* za *Millions*.

„Bruder je odmerena i graciozna spisateljica."

– Parul Šegal, *Njujork tajms*

„Bolna knjiga, puna otkrovenja."

– Timoti R. Smit, *Vašington post*

„Dirljiva reportaža."

– *O Magazin*

„Istovremeno i čudesno humana i duboko uznemirujuća, knjiga nudi putovanje koje će vam otvoriti oči, kroz sve nejednakiju, nestabilniju i nesigurniju budućnost ka kojoj naša zemlja hita."

– Astra Tejlor, *Neišn*

„Neki čitaoci će doći zato što su zaljubljeni u priče o drumu, ali Bruderino istraživanje trebalo bi da bude zanimljivo svakome ko brine zbog budućnosti rada, zajednice i penzionisanja."

– Peter C. Bejker, *Pasifik standard*

„Važno novinarstvo koje otvara oči."

– Kim Od, *Mineapolis star trebjun*

„Bruder priča ovu priču s neverovatnim poznavanjem, podrobnošću i iskrenošću. U rukama veštog pisca ovo je divan profil supkulture koja dobija malo pažnje ili je od medija tretirana kao neobičan hobi, a ne kao strategija preživljavanja."

– Piter Sajmon, *Bufalo njuz*

„Početkom 20. veka ljudi su se vozili železnicom u potrazi za poslom. Danas, kako to Bruder genijalno izveštava, imamo novu klasu

nomadskih radnika – starije ljude koji putuju u svojim kamp-vozilima od jednog Amazonovog skladišta do drugog, kad se ukažu kratkoročni poslovi. Ima mnogo toga što izaziva zgražavanje – od niskih plata i fizički iscrpljujućeg posla do stalne nesigurnosti. Začudo, *Zemlja nomada* nudi svojim stanovnicima i toliko potrebno drugarstvo i pustolovinu, zbog čega je uživanje čitati ovu knjigu."

– Barbara Ehenrajh, autorka knjige *Nickel and Dimed*

„Kamp kao poslednje pribežište, kamp-vozila koja se koriste ne za odmor već za opstanak: to su obeležja nove distopije. *Zemlja nomada* je inteligentna knjiga o životu na drumu za novu ekonomiju, punom druželjubivosti i mračne slutnje."

– Ted Konover, autor knjiga *Rolling Nowhere, Newjack* i *Immersion*

„Ljudi koji su mislili da je ekonomski krah iz 2008. davno završen treba da upoznaju ljude koje je Džesika Bruder upoznala u ovoj ludo brzoj, divno napisanoj, upečatljivoj i uznemirujućoj (i povremeno čudno duhovitoj) knjizi. *Zemlja nomada* je posveta kako velikodušnosti tako i kreativnosti žrtava naše moderne-srednjovekovne ekonomije, skrivene svima na videlu i surovoj brutalnosti koja ih je do toga dovela. Da li je ovo najbolje što najbogatija nacija na planeti može da uradi za one koji su već toliko učinili?"

– Rebeka Solnit, autorka knjiga
Muškarci mi objašnjavaju i *Raj sagrađen u paklu*

„Očaravajuća, temeljno istražena i uznemirujuća."

– Eli Robins, *Losanđeles tajms*

„Fascinantno delo duboke etnografije i uzbudljivog novinarstva... Nužno putovanje kroz skrivenu američku supkulturu koja živi na drumu."

– Amber Kortes, *Strejndžer*

„Ono što je fotograf uradio za siromašne stanare u *Kako živi druga polovina* (1890) i ono što je romanopisac Apton Sinkler uradio za radnike na dokovima u *Džungli* (1906), novinarki Bruder sada je uspelo za deo današnjih starijih Amerikanaca prisiljenih da zarađuju za život kao putujući radnici... Moćna knjiga."

– Koni Flečer, *Buklist*, starred review

„Upečatljivo dokumentarno istraživanje o Amerikancima bez novca koji svoje živote posle recesije žive na drumu, a njihova jedina imovina je pokretljivost."

– Džastin Tajler Klark, *Losanđeles rivju*

„Bruderino prodorno i oštro oko čuva dostojanstvo radnika koje bi mnogi nazvali zamenljivim."

– Tim Norton, *Providens džurnal*

„Napisana sa gracioznošću i bogatstvom detalja koje nalazimo u delima kreativnih divova dokumentarnog pisanja kao što su Edvard Abi i i Džon Mekfi."

– Dejvid Starki, *Santa Barbara indipendent*

„*Zemlja nomada* razotkriva stvarnost koju većina nas ne vidi, istovremeno humanizujući one koji moraju da se oslanjaju na savremenu verziju vožnje železnicom."

– Pol Tonton, *Nešnel post* (Kanada)

„Prvoklasno delo novinarstva... *Zemlja nomada* je snažna slika Amerike posle Velike recesije i iskreno predstavlja ljude koji se bore da prežive, kao i nadu i drugarstvo koji te izazove čine podnošljivim."

– Grejs Paracoli, *Santa Fe Nju Meksiko*

Za Dejla

„U svemu postoji pukotina. Tako svetlo dopire unutra."
– LENARD KOEN

„Kapitalisti ne žele da iko živi van njihove ekonomske mreže."
– ANONIMNI KOMENTAR, AZDAILYSUN.COM

SADRŽAJ

Predgovor 13

PRVI DEO 17
1. Stiskavac 19
2. Kraj 47
3. Preživeti Ameriku 58
4. Plan bekstva 91

DRUGI DEO 119
5. Amazonov grad 121
6. Mesto okupljanja 144
7. Sabor skitnica na gumama 167
8. Hejlen 199
9. Neka neponovljiva iskustva 221

TREĆI DEO 237
10. Reč na B 239
11. Povratak kući 245

KODA Hobotnica u kokosovom orahu 286

IZJAVE ZAHVALNOSTI 296

PREDGOVOR

Dok ovo pišem oni su raštrkani po celoj zemlji...

U Drejtonu u Severnoj Dakoti šezdesetsedmogodišnji bivši taksista iz San Franciska radi na godišnjoj berbi šećerne repe. Radi od zore do nakon smiraja, na temperaturama koje padaju ispod nule, pomažući pri istovaru više tona teških tovara repe koji pristižu s polja. Noću spava u kombiju, koji je njegov dom još otkako ga je Uber istisnuo iz taksi-industrije, zbog čega je postalo nemoguće plaćati kiriju.

U Kampbelsvilu u Kentakiju jedna šezdesetšestogodišnjakinja, nekada generalni izvođač radova, skladišti robu u noćnoj smeni u Amazonovom skladištu i prelazi kilometre gurajući teretna kolica po betonskom podu. Dok obavlja taj zatupljujući posao muči se da svaki artikal pravilno skenira, nadajući se da neće dobiti otkaz. Ujutro se vraća u svoju malu prikolicu, parkiranu na jednom od nekoliko parkova za mobilne kućice koji imaju ugovor sa Amazonom da se u njih smeštaju nomadski radnici poput nje.

U Nju Bernu u Severnoj Karolini žena čiji je dom prikolica nalik na suzu – toliko mala da može da je vuče motocikl – surfuje na kauču[1] kod prijateljice dok traže posao. Čak i sa ma-

[1]Engl.: Couch-surfing – privremeno boraviti kod nekoga na improvizovanom ležaju. (Prim. lekt.)

ster diplomom, tridesetosmogodišnjakinja rodom iz Nebraske ne može da nađe posao iako je samo u poslednjih mesec dana popunila stotine prijava. Zna da se traže ljudi za berbu šećerne repe, ali za putovanje sa jednog na drugi kraj zemlje trebalo bi više novca nego što ona ima. Jedan od razloga što se preselila u prikolicu je što je pre nekoliko godina izgubila posao u neprofitnoj organizaciji. Pošto je finansiranje njene pozicije prekinuto, nije mogla da plaća i kiriju uz otplaćivanje studentskog kredita.

U San Markosu u Kaliforniji tridesetodišnji par u GMC kući na točkovima iz 1975. drži tezgu sa bundevama pored puta, dečji karneval i zoološki vrt sa životinjama za maženje koji su za pet dana morali da podignu na praznoj parceli. Za nekoliko nedelja preći će na prodaju božićnih jelki.

U Kolorado Springsu u Koloradu sedamdesetdvogodišnji vandveler,[2] koji je slomio tri rebra radeći na održavanju kampa, oporavlja se u poseti porodici.

Oduvek je bilo lutalica, skitnica, probisveta, nespokojnih duša. Ali sada, u trećem milenijumu, pomalja se nova vrsta lutajućeg plemena. Ljudi koji nikada nisu ni pomislili da će postati nomadi napuštaju svoja prebivališta, tradicionalne kuće i stanove da bi živeli u onome što neki zovu 'nekretnina na točkovima' – kombijima, polovnim kamp-vozilima, školskim autobusima, pikap-kamperima, putničkim prikolicama i običnim starim limuzinama. Odvoze se od nemogućih izbora s kojima je suočena nekadašnja srednja klasa. Odlukama poput:

[2] Vandveling – način života s punim ili nepunim radnim vremenom u vozilu, obično kombiju, kojem su dodati osnovni sadržaji kao što su kućne baterije, solarni paneli, platforma za krevet, neki oblik toaleta, umivaonik i skladišni prostor. (Prim. lekt.)

Da li bi se radije prehranio ili otišao kod zubara? Platio hipoteku ili račun za struju? Platio ratu za kola ili kupio lekove? Pokrio kiriju ili studentske zajmove? Kupio toplu odeću ili benzin za odlazak na posao?

Mnogima je odgovor u početku delovao radikalno.

Ne možeš sebi da daš povišicu, ali kako bi bilo da smanjiš najveći trošak? Da zameniš tradicionalni dom za život na točkovima?

Neki ih zovu 'beskućnicima'. Novi nomadi odbacuju tu etiketu. Opremljeni kako zaklonom tako i prevozom, izabrali su za sebe drugo ime i kažu da jednostavno 'nemaju kuću'.

Mnoge od njih biste izdaleka mogli pobrkati sa bezbrižnim penzionisanim kamperima. Kada se, s vremena na vreme, časte odlaskom u bioskop ili na večeru, stope se sa gomilom. Po načinu razmišljanja i izgledu velikim delom pripadaju srednjoj klasi. Peru odeću u servisima sa veš-mašinama i učlanjuju se u fitnes klubove kako bi koristili tuševe. Mnogi su krenuli na put nakon što im je Svetska ekonomska kriza pojela ušteđevinu. Kako bi napunili rezervoare za benzin i stomake, rade i prekovremeno, obavljajući teške fizičke poslove. U vreme paušalnih nadnica i sve većih troškova stanovanja oslobodili su se stega kirije i hipoteka kako bi preživeli. Oni preživljavaju Ameriku.

Ali njima – kao ni bilo kome drugom – preživljavanje nije dovoljno. I tako je ono što je počelo kao poslednji očajnički pokušaj postalo borbeni poklič za nešto veće. Biti čovek znači čeznuti za nečim većim od običnog preživljavanja. Potrebna nam je nada isto koliko hrana i zaklon.

A na putu postoji nada. Ona je nusproizvod kretanja napred. Svest o nekakvoj mogućnosti, koja se pruža široka poput same zemlje. Čvrsta ubeđenost da će doći nešto bolje. Tu pred tobom, u sledećem gradu, na sledećem poslu, pri sledećem slučajnom susretu s neznancem.

Igrom slučaja, i neki od tih neznanaca su nomadi. Kada se upoznaju – na internetu, ili na poslu, ili kampujući van mreže – počinju da formiraju plemena. Među njima postoji razumevanje, srodnost. Kad se nečiji kombi pokvari svi sakupe novac. Vlada nekakvo zarazno osećanje da se događa nešto veliko. Zemlja se menja velikom brzinom, stare strukture se ruše, a oni su u epicentru nečeg novog. Usred noći, oko zajedničke logorske vatre, to može delovati kao tračak utopije.

Dok ovo pišem trenutno je jesen. Uskoro će doći zima. Počeće rutinska otpuštanja na sezonskim poslovima. Nomadi će rasturiti kamp i vratiti se u svoj pravi dom – na drum – krećući se poput krvnih ćelija kroz žile zemlje. Krenuće u potragu za prijateljima i porodicom ili samo za nekim toplim mestom. Neki će preći celi kontinent. Svi će brojati kilometre, koji se razmotavaju poput filmske trake Amerike: restorani brze hrane i tržni centri; polja usnula pod mrazom; prodavnice automobila; megacrkve i restorani otvoreni cele noći; bezoblične ravnice; krmišta, zatvorene fabrike, ogranci i prodavnice na veliko. Vrhovi prekriveni snegom. Ivica puta promiče pored, kroz dan i u noć, dok ih ne svlada umor. Zamućenog pogleda nalaze mesta da siđu s puta i predahnu. Na parkinzima *Volmarta*; na tihim ulicama u predgrađu; na stajalištima za kamione, okruženi uspavankom motora u praznom hodu. A onda, u ranim jutarnjim satima – pre nego što iko primeti – vraćaju se na auto-put. Dok voze, u jedno su sigurni:

Poslednje slobodno mesto u Americi je mesto na parkingu.

Prvi deo

1.
Stiskavac

Na auto-putu Futhil, oko sat vremena vožnje u unutrašnjost od Los Anđelesa, pred saobraćajem koji ide na sever uzdiže se planinski lanac koji naglo prekida predgrađe. Ova divljina je južni obod planina San bernardino, 'visoka, vertikalna strmina', prema rečima Geološke službe Sjedinjenih Država. To je deo formacije koja je počela da raste pre jedanaest miliona godina duž Raseda San Andreas i koja i danas raste, dobijajući po nekoliko milimetara svake godine, dok Pacifička i Severnoamerička ploča stružu jedna drugu. Čini se, međutim, da vrhovi rastu mnogo brže kad voziš ka njima. To je prizor pred kojim se uspraviš u sedištu i imaš osećaj da ti se grudi nadimaju, kao da ti helijum sabija rebra, možda dovoljno da te odnese.

Linda Mej stiska volan i gleda planine koje se približavaju kroz bifokalne naočare sa ružičastim okvirom. Srebrnu kosu koja joj pada preko ramena sklonila je s lica plastičnim rajfom. Skrene sa auto-puta Futhil na auto-put 330, poznat i kao Siti krik roud. Nekoliko kilometara kolovoz je ravan i širok. Zatim se sužava do strme serpentine sa samo po jednom trakom u oba smera i počinje uspon u Nacionalni park San bernardino.

Šezdesetčetvorogodišnja starica vozi *džip grand čiroki laredo*, slupan i popravljan pre nego što ga je kupila na auto-pijaci. Lampica za proveru motora je ćudljiva – ima običaj da

zasvetluca kad je zapravo sve u redu – a ako pažljivije pogledate, vidi se da je bela boja na haubi, koja je bila iskrivljena i zamenjena, pola nijanse drugačija od ostatka šasije. Ali nakon višemesečnih popravki vozilo je konačno u voznom stanju. Mehaničar je ugradio novu bregastu osovinu i podizače. Linda je doterala šta je mogla, izribavši zamagljene farove starom majicom i repelantom za insekte, 'uradi sam' trik. Prvi put džip vuče Lindin dom: majušnu bledožutu prikolicu koju ona zove Stiskavac. (Ako posetioci odmah ne ukapiraju ime, ona ga ubaci u rečenicu – „Aha, ima mesta, stisni se!" – uz osmeh koji otkrije duboke bore smejalice.) Prikolica je zarđala relikvija od fiberglasa, *hanter kompakt II*, proizvedena 1974. i prvobitno reklamirana kao 'vrhunsko dostignuće u oblasti rekreativnog putovanja', koje 'prede kao mače na otvorenom putu, a gazi kao tigar kad put postane neravan'. Već četrdeset decenija Stiskavac deluje kao ljupka retro kapsula za održavanje života: kutija sa zaobljenim ivicama i nagnutim zidovima, koja geometrijski podseća na kutije od stiropora koje su nekada korišćene u hamburgernicama. Unutra je od kraja do kraja dugačka tri metra, otprilike iste dužine kao i natkrivena teretna kola koja su prevezla Lindinu pra-pra-pra-prabaku s jednog na drugi kraj zemlje pre više od jednog veka. Poseduje karakteristike svojstvene sedamdesetim: postavljena svetlosmeđa veštačka koža kojom su prekriveni zidovi i plafon, linoleum s tamnožutim i avokado dezenom na podu. Krov je visok taman toliko da Linda može da se uspravi. Kada je kupila prikolicu na aukciji za 1.400 dolara, opisala ju je na Fejsbuku. „Unutra je visoka 1,60 cm, a ja sam visoka 1,58", napisala je. „Kao salivena."

Linda vozi Stiskavac do kamping prostora Hana flet u borovoj šumi severozapadno od Big ber lejka. Sada je maj i planira da ostane do kraja septembra. Ali, za razliku od hiljade

letnjih posetilaca koji svake godine putuju u Nacionalni park San bernardino (delić divljine ne veći od Roud Ajlenda) da bi uživali, Linda tamo ide zbog posla. Ovo je treće leto kako radi kao domaćica kampa: sezonski angažman koji uključuje posao domara, blagajnika, čuvara, radnika obezbeđenja i odbor za doček. Oduševljena je što će početi da radi i dobiti godišnju povišicu za radnike povratnike kojom će se njena zarada na sat povećati na 9,35 dolara, 20 centi više nego prethodne godine. (U tom trenutku minimalna zarada u Kaliforniji bila je devet dolara na sat.) I mada su ona i ostali domaćini kampa angažovani 'po nahođenju', u skladu sa pisanom politikom zapošljavanja kompanije – što znači da mogu da budu otpušteni 'u svakom trenutku, sa ili bez razloga ili obaveštenja' – rečeno joj je da očekuje punih četrdeset sati rada svake nedelje.

Neki od onih koji su prvi put radili kao domaćini kampa očekivali su plaćeni odmor u raju. Teško je kriviti ih zbog toga. Oglasi za posao prošarani su fotografijama iskričavih potoka i livada obraslih poljskim cvećem. Na brošuri Uprave za upravljanje zemljištem Kalifornije, privatnog koncesionara i Lindinog poslodavca, vide se sedokose žene koje se, držeći se ruku podruku kao najbolje prijateljice u letnjem kampu, oduševljeno smeše na obali prošaranoj suncem. „Budite plaćeni da kampujete!", mame natpisi za regrutovanje radnika kompanije Ameriken Lend & Ležr, još jedne koja zapošljava domaćine kampa. Ispod naslova su preporuke: „Naše osoblje tvrdi: 'Odlazak u penziju nikada nije bio zabavniji!', 'Stekli smo prijateljstva za ceo život', 'Godinama nismo bili ovako zdravi.'"

Novajlije se često obeshrabre – a ponekad daju i otkaz – kad se suoče s ne tako živopisnim aspektima posla: čuvanjem pijanih, bučnih kampera, uklanjanjem lopatom gomila pepela i slomljenog stakla iz jama za logorske vatre (neotesani

posetioci vole da bacaju flaše u plamen kako bi eksplodirale) i ritualom čišćenja poljskih klozeta tri puta na dan. Iako je čišćenje toaleta najneomiljeniji zadatak većine domaćina kampa, Lindi ne smeta, čak se pomalo i ponosi što taj posao dobro obavlja. „Želim da budu čisti jer ih koriste moji kamperi", kaže. „Nemam fobiju od klica – staviš gumene rukavice i odradiš posao."

Dok se Linda približava planinama San bernardino, pogled na dolinu je veličanstven ali zbunjujući. Pored samog kolovoza jedva da ima dovoljno prostora da se može nazvati zaustavnom trakom. Duž nekih deonica, iza linije pločnika koji se pripija uz padinu, nema apsolutno ničega. Putokazi upozoravaju vozače: 'Opasnost od odrona' i 'Izbegavajte pregrevanje: isključite klima-uređaj naredna 22 kilometra.' Ali Lindu kao da ništa od toga nije omelo. Dok je pre gotovo dve decenije radila kao vozač kamiona na dugim relacijama, naučila je da ne strahuje od nezgodnih puteva.

Vozim kombi-kamper odmah ispred Linde. Kao novinarka povremeno provodim vreme s njom već oko godinu i po. Pored susreta uživo, toliko puta smo razgovarale telefonom da svaki put kada pozovem očekujem njen poznati pozdrav i pre nego što se javi na telefon. Melodično „Zdraaaavooo", izgovoreno istim pevušećim glasom kojim biste rekli „vidim te", kad se igrate skrivalice s novorođenčetom.

Lindu sam upoznala dok sam istraživala za priču koju sam pisala za neki časopis o sve većoj supkulturi američkih nomada, ljudi koji sve vreme žive na putu.[3] Kao i Linda, mnoge od tih lutajućih duša pokušavale su da pobegnu od ekonomskog paradoksa: sukoba sve većih kirija i paušalnih naknada,

[3] Kad sam se upustila u tu priču, nisam ni slutila da će izrasti u jedan veći projekat, koji će obuhvatiti tri godine izveštavanja i na stotine intervjua. (Prim. aut.).

nezaustavljive sile koja se sudara s nepomičnim objektom. Osećali su se kao da su uhvaćeni u zamku, ulažući sve svoje vreme u iscrpljujuće, zamorne poslove koji su bili jedva dovoljno plaćeni da pokriju kiriju ili hipoteku, bez mogućnosti da dugoročno poboljšaju svoj položaj i bez ikakvih izgleda da će ikada moći da se penzionišu.

Taj osećaj bio je utemeljen na čvrstim činjenicama: razlika između plata i troškova stanovanja postala je toliko dramatična da je za sve veći broj Amerikanaca san o životu srednje klase od teško ostvarivog postao nemoguć. Dok ovo pišem u samo oko dvanaest okruga i jednom gradskom području u Americi radnik koji radi puno radno vreme za minimalac može da priušti jednosoban stan po fer tržišnoj vrednosti. Morali biste da zarađujete bar 16,35 dolara na sat – više nego dvostruko od federalne minimalne zarade – da biste iznajmili takav stan, a da ne potrošite više od 30 odsto prihoda na stanovanje. Posledice su kobne, posebno za jedno od šest američkih domaćinstava koja više od polovine zarade daju za sklonište. Za mnoge porodice sa niskom zaradom to znači da gotovo ništa ne preostaje za kupovinu hrane, lekova i ostale osnovne potrebe.

Mnogi ljudi koje sam upoznala osećali su da su previše dugo igrali nameštenu igru u kojoj su gubili, pa su pronašli način da nadmudre sistem. Odustali su od tradicionalnih domova, pokidavši okove kirije i hipoteka. Preselili su se u kombije, vozila za rekreaciju i prikolice, putovali od mesta do mesta prateći lepo vreme i punili rezervoare benzinom radeći sezonske poslove. Linda je deo tog plemena. Pratim je dok migrira Zapadom.

Kad počne strmi uspon u planina San bernardino, moje ushićenje pri pogledu na vrhove iz daljine iščezne. Iznenada sam zabrinuta. Pomalo me plaši pomisao da vozim po oštrim krivinama u svom rasklimatanom kombiju. Ali prestravljena

sam dok gledam Lindu kako vuče Stiskavac svojom krntijom od džipa. Nešto ranije uputila me je da vozim ispred nje. Želela je da prati. Ali zašto? Da li je mislila da bi njena prikolica mogla da se otkači i krene unazad? Nikada nisam saznala.

Posle prvog znaka za Nacionalni park San bernardino iza Stiskavca je izronio blistavi kamion-cisterna za naftu. Vozač deluje nestrpljivo, malo je preblizu dok ulaze u niz krivina koje mi zaklanjaju Lindu u retrovizoru. Gledam kada ću ponovo ugledati džip. Kada se put ponovo ispravio, on se nije pojavio. Umesto njega, na uzbrdicu ispred mene ponovo izbije cisterna. Od Linde ni traga.

Zaustavim se kod jednog skretanja, pozovem je i nadam se da ću čuti ono poznato 'zdraavoo'. Telefon zvoni, a onda prebaci na govornu poštu. Parkiram kombi, izađem i koračam nervozno duž vozačeve strane. Pokušam ponovo. Nema odgovora. Dosad se još automobila – možda njih šest – pojavilo iza krivina, izašlo na ravni deo puta i prošlo pored skretanja. Pokušavam da potisnem osećaj mučnine, ali dok minuti prolaze adrenalin prelazi u paniku. Stiskavac je nestao.

Linda je mesecima čeznula da se vrati na drum i počne da radi kao domaćica kampa. Bila je zarobljena u Mišon Vijehou, 80 kilometara jugoistočno od Los Anđelesa, gde je boravila u kući koju su iznajmili njena ćerka i zet, Odra i Kolin, sa još troje Lindinih unučića tinejdžera. Nije bilo dovoljno spavaćih soba, pa je njen unuk Džulijan spavao u prostoru za ručavanje bez vrata, pored kuhinje. (Ovakav raspored je bio udobniji od prethodnog stana u kojem je porodica živela, gde je garderoba služila i kao spavaća soba za jednu od njene dve unuke.

Linda je dobila ono što je preostalo: kauč pored ulaznih vrata nalik na ostrvo. Koliko god ona obožavala svoju porodicu,